

ביצה ב. (משנה) עד ג: (שורה 8)

ביאורים

ר' שמעון אין לו מוקצה: הגמרא קבעה בכמה מקומות שלר"ש אין מוקצה ואף פסקה כך בהלכות שבת. כמובן שאין הכוונה לכך שלפי ר' שמעון אין דין מוקצה, שהרי מצאנו מקומות רבים שבהם לר"ש יש מוקצה והרי למרות שאנו פוסקים בשבת כר"ש יש לנו איסורי מוקצה רבים המחלוקת לגבי מוקצה בין ר"י ור"ש היא לגבי המקרים שבהם חפץ ראוי לשימוש (ניתן להשתמש בו) אבל לא עומד לשימוש (לא מתכננים להשתמש בו). ר"ש מסתפק בכך שהחפץ עומד לשימוש. ואילו ר' יהודה אוסר להשתמש בחפץ אלא אם כן הוא יעמוד לשימוש.

משנה

3 מח' (בענייני יו"ט) שבהם ב"ש מקילים וב"ה מחמירים:

ביצה שנולדה ביו"ט

ב"ש: מותר לאוכלה ביו"ט.
ב"ה: אסור לאוכלה ביו"ט.

שיעור ביעור חמץ

ב"ש: שאור בכזית וחמץ בככותבת.
ב"ה: שאור בכזית וחמץ בכזית.

שחיטת חיה ועוף ביו"ט

ב"ש: רשאי לשחוט לכתחילה ולחפור במעדר ולכסות את הדם.
ב"ה: רק בדיעבד אם שחט יחפור במעדר ויכסה. (ולכתחילה יודא שיש לו אפר מוכן לפני כן)

על איזו תרנגולת מדובר

העומדת לאכילה. (ולכן היא ודאי מותרת)

לכן עקרונית הביצה מותרת

ר' יצחק:

וב"ה אוסרים כיוון ש: היא נכללה בגזירת משקין שזבו (שגזרו לא לשתות ביו"ט ובשבת שמא יסחוט)

רב יוסף:

וב"ה אוסרים כיוון ש: היא נכללה בגזירת פירות הנושרין (שגזרו שלא לאוכלן ביו"ט ושבת שמא יעלה ויתלוש)

רבה:

וב"ה אוסרים כיוון ש: לעיתים שבת סמוכה ליו"ט ואז הביצה הוכנה בשבת עבור יו"ט. (וגזרו משום כך גם על סתם שבת וסתם יו"ט)

שאינה עומדת לאכילה (אלא לגדל ביצים)

לכן עקרונית הביצה מוקצה

רב נחמן:

ב"ש: אין איסור מוקצה ונולד. (ולכן התרנגולת וביצתה מותרת).
ב"ה: יש איסור מוקצה ונולד. (לכן התרנגולת וביצתה אסורה)

האמוראים האחרים סברו:

כיוון שביצה איננה משקה היא לא נכללה בגזירה זו!

האמוראים האחרים סברו:

כיוון שבניגוד לפירות הגלויים הביצה היתה בלועה היא לא נכללה בגזירה זו!

המקור לדין הכנה דרבה:

'והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו' - יו"ט לא מכין לשבת ושבת לא מכינה ליו"ט.

האמוראים האחרים לא סברו דין זה.

קושיה על ר"נ:

מדוע המח' היא רק על הביצה? הם היו צריכים לחלוק גם על התרנגולת וגם על ביצתה!!!

רבי סתם בדיני יו"ט כר' יהודה (שיש מוקצה), ובדיני שבת כר' שמעון (שאין מוקצה), ביו"ט עשויים לזלזל, בשבת החמורה לא.

ר' יוחנן הוא זה שהקשה את הסתירה בין 2 המשניות.
מכאן למדה הגמרא שגם הוא הבין שביצה שנולדה
ביו"ט אסורה משום משקין שזבו (כר' יצחק).

סתירה בדעת ר' יהודה

המשנה בעירובין

ביצה שנולדה ביום א' של ר"ה:
ת"ק: אסורה אפילו ביום ב' של ר"ה.
(כי 2 ימי ר"ה הם קדושה אחת ארוכה)
ר' יהודה: אסורה בו ביום, ומותרת רק ביום ב' של ר"ה.

המשנה בשבת

משקין שיצאו בשבת מפירות העומדים לאכילה:
ת"ק: אסורין בו ביום.
ר' יהודה: מותרין בו ביום.

תירוצים:

ר' יוחנן: יש להחליף את דעת ר' יהודה עם דעת ת"ק במשנה בשבת.

רבינא: ר' יהודה באמת סובר שביצה שנולדה ביו"ט מותרת בו ביום,
אך דבריו נאמרו לשיטת חכמים (שאוסרים משום משקין שזבו) שעליהם להתיר ביום ב' של ר"ה (כי 2 ימי ר"ה הם 2 קדושות נפרדות).

רבינא בריה דרב עולא: במשנה בעירובין ר' יהודה לא אוסר בגלל משקין שזבו,
אלא מטעם מוקצה. (שם מדובר בתרנגולת שאינה עומדת לאכילה - אלא לגדל ביצים)

ביצה ג: (שורה 8) עד ד. (שורה 15)

ביאורים

דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל: דבר האסור, שיש לו היתר בזמן אחר או באופן אחר, אינו בטל בתערובת של היתר, אפילו אם ההיתר הוא פי אלף כנגדו. דבר שיש לו מתירין יתכן בארבעה אופנים:
 א. דבר האסור עכשיו ויהא מותר לאחר זמן, כגון: ביצה שנולדה ביום טוב או בשבת, שאסורה היא רק ביום שנולדה ואילו למחרת היא תהיה מותרת.
 ב. דבר האסור כמות שהוא ויהא מותר על ידי פעולה מסוימת, כגון: טבל, שאפשר להתירו באכילה על ידי הפרשת תרומות ומעשרות.
 ג. דבר האסור במקום מסויים ומותר במקום אחר, כגון: דבר שקנה שביתה ביום טוב במקום בעליו, ואסור להוליכו מחוץ לתחומו, שאפשר לטלטלו באותו התחום שקנה שביתה.
 ד. דבר האסור בשימוש מסויים ומותר בשימוש אחר, כגון: פת שנאפתה עם צלי בתנור ויש בה ריח בשר, שיש לה היתר לאוכלה לבדה או לאוכלה עם בשר.
 הטעם שאפילו באלף אינו בטל: מכיוון שניתן להמתין למועד בו יהיה מותר ללא ביטול, לכן אין ראוי להפעיל כללי ביטול בתערובת כדי להתגבר על האיסור הקיים כעת. (כך מבארים רוב הראשונים, אך ראה בנדרים נ"ב את שיטת הר"ן הייחודית).

סיכום הדף הקודם:

מדוע ב"ה אוסרים ביצה שנולדה ביו"ט?

רב נחמן: משום נולד. - **כעין איסור תורה** (תוס' ישנים)

רבה: בגלל איסור הכנה. - **מהתורה**

רב יוסף: משום פירות הנושרין. - **מדרבנן**

ר' יצחק: משום משקין שזבו. - **מדרבנן**

קושיה:

בברייתא העוסקת בביצה שנולדה ביו"ט נאמר ש"ספקא אסורה". קשה מכך על רב יוסף ור' יצחק כי "ספק דרבנן לקולא"!

תירוצים:

תירוצ' הסתמא:

הדין "ספקא אסורה" המופיע בסוף הברייתא מתייחס לביצה שספק האם נולדה מטרפה (שאסורה מהתורה).

תירוצ' רב אשי:

כשם שמחמירים בדין ביטול של ביצה שנולדה ביו"ט [שאינה בטלה אפילו באלף, כי היא דבר שיש לו מתירין], כך גם מחמירים בדין ספק ביצה שנולדה ביו"ט.

ההבנה כעת היא שמדובר על ביצה שספק אם נולדה ביו"ט. לכן "אם נתערבה באלף כולן אסורות" כיוון ש: דבר שיש לו מתירין (כגון ביצה זו שלמחרת תהיה מותרת באכילה) אפילו באלף לא מתבטל.

ו "אם נתערבה באלף כולן אסורות" כיוון ש: ביצה חשובה ואינה בטלה בתערובת.

כך דעת:

ר' מאיר לפי ר"ל, ור' יהודה בשם ר' יהושע [לדעתם: כל דבר שלפעמים מוכרין אותו במנין ולא באומדן חשוב ולא מתבטל לעולם].

אבל:

ר' מאיר לפי ר' יוחנן סובר ש: רק דבר שתמיד נמכר במנין (ולא באומדן) אינו מתבטל

ביצה ד. (שורה 16) ד: (3 שורות מלמטה)

ביאורים

אין מבטלין איסור לכתחילה: אסור לבטל דבר איסור על ידי עירובו בתוך דבר היתר, ואם עשה כן - אסור לו ולמי שנתבטל בשבילו. הראב"ד סובר שזה אסור מהתורה, אך רוב הראשונים סוברים שזה אסור רק מדרבנן. איסור דרבנן מותר לבטלו לכתחילה, בתוס' פירשו שזה דוקא בדבר שעיקרו מדרבנן (כמוקצה), ולא באיסור דרבנן שעיקרו מהתורה. והר"ן ועוד ראשונים דרשו גם שהאיסור לא יהיה ניכר כיוון שמעורב כבר קצת בהיתר (בכמות שאינה מספיקה להיתרו ולכן צריך להוסיף עוד היתר)

ברייתא

ביצה שנולדה ביו"ט:
תאכל היא ואמה.

הסבר הברייתא:

ר' זירא:
מדובר בתרנגולת שנלקחה ללא מטרה מוגדרת ולכן דין הביצה תלוי באמה אם התרנגולת תישחט - הוברר שלקחה לאכילה, ולכן הביצה מותרת.
אם התרנגולת לא תישחט - הוברר שלקחה לגידול ביצים, ולכן הביצה אסורה.
רב מרי:
מדובר בתרנגולת העומדת לאכילה, וכדעת ב"ש,
ומשום גזמא נכתב שגם האמא מותרת (כאדם הרוצה להחזיק את דבריו).

בשתי המחלוקות הללו (וגם במקרה שלישי של ביצה שנולדה בר"ה) רבא פסק **כרב**.

י"ט הסמוך לשבת - ונולדה ביצה ביום הראשון
רב (והתנא ר' אליעזר): אסורה גם בשני.
ר' יוחנן (ות"ק שבברייתא): מותרת בשני

לא ניתן להסביר ש: המחלוקת היא האם שני ימים אלו הן קדושה אחת או שתיים.
כיוון ש:
רב אמר במפורש שהם נחשבים ל-2 קדושות.

טעם המחלוקת:
האם האוכל של שבת/י"ט צריך להיות מוכן מיום חול ('הכנה דרבה').

אם נתיר את העצים הציבורי יחשוב שאף עצים שנשרו ביו"ט עצמו מותרים

ר' יוחנן מודה ש:
א. ביום הראשון הביצה אסורה אף בטלטול!
ב. **עצים** שנשרו בשבת - אסור להסיקן ביו"ט שלמחרת.

2 י"ט של גלויות - ונולדה ביצה ביום הראשון
רב (ואב"י): מותרת בשני.
רב אסי (ור"ז): אסורה גם בשני.

ר"א הסתפק האם זהו יום ארוך ולכן החמיר לאסור ביצה (שמא זהו יום ארוך) והחמיר לעשות הבדלה בין הימים (שמא אחד מהם חול)

טעם המחלוקת:
רב ואב"י: אחד מ-2 הימים הוא בעצם יום חול!
רב אסי: ייתכן ששני הימים הם יום אחד ארוך

עצים שנשרו (ביו"ט) מהדקל לתוך תנור:

ויסיף עצים מוכנים (המותרים בהסקה) - ויסיק את התנור.
ומותר להפך את העצים בתנור - כיון שרובם היתר.

מכיוון שהאיסור הוא מדרבנן (מוקצה) - מותר לבטל את האיסור לכתחילה.

ואפילו ר"א - הסובר שבדבר שיש לו מתירין אין לבטל אפילו איסור דרבנן - מתיר כאן כיוון שהאיסור לא קיים כבר

ביצה ד: (3 שורות מלמטה) עד ו. (7) (חוץ מהדין על קבורת מת ביו"ט שיופיע בדף הבא)

ביאורים

כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו: כל דבר שנאסר או ניתקן במניין חכמים, ולאחר זמן נתבטלה הסיבה שמחמתה נאסר או ניתקן הדבר, אין האיסור או התקנה בטלים מאליהם, אלא צריך מניין חכמים אחר להתירם.

הסתיוגיות לכלל זה - מקרים שבהם בטלה הגזרה אוטומטית ואין צורך במנין להתירה:

1. תוס': אם מעיקרא כשגזרו, הטילו זמן מוגבל לגזרה, אז כשעבר הזמן בטלה הגזרה אוטומטית.
2. המג"א (ט,ז): אם טעם הגזרה ידוע, אז כשנתבטל אותו הטעם בטלה הגזרה אוטומטית. (והגר"א חלק)
3. תוס' (ו): כל דבר שאסרוהו רק מטעם חשש, אז כשעבר אותו חשש בטל הדבר אוטומטית (ולכן מים מגולים מותרים כיום כיוון שאין נחשים מצויים בינינו). (והגר"א חלק)
4. הגר"ד סולובייצ'ק: אם נוצר מצב שהגזרה משיגה תוצאה הפוכה מטעמה המקורי, אז הגזרה בטלה אוטומטית (ולכן לשיטתו מותר ואף חובה להתגלח בחוה"מ ואין צריך מנין כדי להתיר זאת, כי נוצר מצב שמי שלא מתגלח הוא מנוול בחג!).

2 ימים טובים של ר"ה - ביצה שנולדה בראשון

רב ושמואל: אסורה בשני. (וכן הלכה) נהרדעי: מותרת בשני

טעמם של רב ושמואל: 2 ימי ר"ה נחשבים ליום אחד ארוך - קדושה אחת. כך תיקנו חכמים בשל קלקול שאירע בעקבות קבלת העדים.

התקנה: אם באו עדים אחרי המנחה - לא מקבלים אותם ונוהגים את אותו היום קודש וגם למחרת קודש.

ריב"ז החזיר את הדין לקדמותו (לקבל את העדים כל היום)

הדין לאחר תקנת ריב"ז (שלאחר החורבן)?

רבה טען שרב ושמואל (שהיו לאחר תקנת ריב"ז ובכל זאת אסרו) התייחסו למצב בגולה, שם האיסור נשאר כמקודם.

רבה: הביצה מותרת ביום השני. (אחרי התקנה ר"ה הוא כיו"ט של גלויות)

רב יוסף, רב אדא ורב שלמן, רבא: הביצה אסורה ביום השני.

הנימוקים של האמוראים האוסרים:

דחייה (אביי): דין הביצה הוא תוצאה של דין זמן קבלת העדים, ועל דין זה נמנה ריב"ז וביטל את התקנה הקודמת!

רב יוסף: גזירה שתוקנה במנין חכמים - צריכה מנין חכמים אחר כדי להתירה (דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו)

אבל לגבי זמן קבלת עדות החודש אין חשש זה, כי הדבר מסור לב"ד ואין חשש שיטעו.

רב אדא ורב שלמן: בקרוב יבנה המקדש ויחזור הדין לקדמותו (קדושה אחת), אם יתירו את הביצה העם יטעה כשיבנה המקדש ולהמשיך להתיר.

רבא: תקנת ריב"ז היא רק לגבי זמן קבלת העדים (וקביעת התאריך), אך היא מודה ש(אם באו עדים אחרי המנחה) נוהגים את 2 הימים בקדושה אחת, כמקודם.

המקור לכך ש'דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו':

1. "לך אמור להט שובו לכת לאהליכם (=לנשותיכם)".

מקור זה לא מספיק כי:
ייתכן שהכוונה לצוות על מצות עונה (ולא כדי להתירן בתשמיש).

2. "במשק היוסף המה יצאו בהר".

מקור זה לא מספיק כי:
ייתכן שדין זה נאמר רק בהוראות של הקב"ה (ולא בגזרות חכמים)

3. ריב"ז נמנה וביטל לאחר החורבן את גזירת חכמים בכרם רבעי (שמרחק של עד יום הליכה מירושלים אסור לפדותם ויש להעלותם לירושלים).

ריב"ז נמנה והתיר, למרות שהטעם (לעטר את שוקי ירושלים) כבר בטל לאחר החורבן!

ביצה ו. (תחילת העמוד) עד ז. (שורה 16)

ביאורים

"שתיק רב": הראשונים (בסוכה ז) נחלקו האם שתיקת רב מורה על כך שחזר בו מדבריו, או על כך שלא חש כלל לדברי המקשה. הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, יונת אלם, פרק ק): בכל מקום שנאמר שרב שתק היה לו מה להשיב ע"פ הסוד ולא רצה לגלות, וביאר החוות יאיר (קנ"ב) שמה שהש"ס דן בסוגייתנו מדוע רב שתק, אין בכך לדחות את דברי הרמ"ע, אלא יש לומר שהש"ס דן מדוע שתק כיוון שגם בנגלה היה לו להשיב.

קבורת מתים ב"ט ובר"ה:

ביום הראשון: יקברוהו גויים.

ביום השני: יקברוהו אף ישראל.

מר זוטרא: ההיתר קיים רק כשהמת שהה כבר ויש חשש שיסריח.

רב אשי: ההיתר קיים תמיד. (י"ט שני לגבי מת נחשב כיום חול)

אבל אם זה עלול לגרום לגויים לכפות עלינו מלאכה ב"ט - אסור.

לכן מותר לעשות עבור המת אפילו דברים שאינם הכרחיים.

י"ט שחל ביום חמישי ושישי

רבא:

ניתן להניח עירוב תבשילין ביום חמישי ולהתנות. (אם היום קודש - אין צורך בעירוב תבשילין, ואם מחר קודש - הרי זה עירוב)

ראש השנה שחל ביום חמישי ושישי:

אם מתירים ביצה (כמו נהרדעי): מותר לשים ולהתנות, אם אוסרים ביצה (כמו רב ושמואל): אסור לשים ולהתנות,

אפרוח שנולד ב"ט

רב: אסור באכילה. (כי הוא מוקצה)

שמואל/ר' יוחנן: מותר באכילה. (כשם שהלידה מתירה את שחיטתו, כך היא מתירה אותו מאיסור מוקצה)

ישנה ברייתא המסייעת לכל שיטה.

אך עגל שנולד ב"ט ודאי מותר

הוא אינו מוקצה, כי:

כשהיה בתוך מעי אמו הוא היה מיועד לאכילת אדם (אם אימו היתה נשחטת).

גם אם אמו היתה טריפה הוא מותר, כי:
כשהיה בתוך מעי אמו הוא היה מיועד לכלבים (ודעת האדם על אוכל כלבים - גם לצורכי האדם).

ברייתא

אפרוח שנולד ועיניו עדיין סגורות

ת"ק:

מותר לאוכלו

ר' אליעזר ב"י:

אסור לאוכלו

(נלמד מ"לכל שרץ השורץ על הארץ")

רב: ביצה עם יציאתה נגמרה.

ביאור דעת רב:

לאיזה עניין נגמרה הביצה כאשר היא נולדה (=יצאה) מהתרנגולת?

אפשרות 1:

רק אז אינה נחשבת לבשר ומותר לאוכלה עם חלב.

דחייה:

בברייתא נאמר שאף ביצה גמורה הנמצאת במעי התרנגולת מותר לאוכלה בחלב.

אפשרות 2:

רק אם נולדה מערב יו"ט מותר לאוכלה ביו"ט.

דחייה:

בברייתא נאמר (ואף ב"ה מודים) שאף אם שחט תרנגולת ביו"ט ומצא בה ביצה - מותר לאוכלה ביו"ט.

אפשרות 3:

רק אם נולדה היא מסוגלת להיות אפרוח.

נפקא-מינה למקח וממכר.

אפשרות 4:

אפילו אם יצאה רובה מערב יו"ט וחזרה למעי התרנגולת, מותר לאוכלה ביו"ט. (כשיטת ר' יוחנן)

שתי ההצעות הללו הפוכות זו מזו

אפשרות 5:

רק אם יצאה כולה מערב יו"ט וחזרה למעי התרנגולת, מותר לאוכלה ביו"ט. (בניגוד לשיטת ר' יוחנן)

ביצה ז. (שורה 16) עד ח. (נקודתיים)

ביאורים

נבלת עוף טהור: עוף טהור שמת (שלא בשחיטה כשרה). אדם שנוגע או נושא "נבלת עוף טהור" - אינו נטמא. הדרך היחידה להיטמא מנבלת עוף טהור הינה בבית הבליעה. כלומר: אדם שבלע כזית מ"נבלת עוף טהור", כל זמן שהכזית נמצא בבית בליעתו, הריהו מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם באותה שעה, ועושה אותם "ראשון לטומאה".
(אגב בעוד שנבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה - נבלת עוף טמא אינה מטמאת כלל וכלל!!!)

ברייתא

ביצים גמורות שנמצאו במעי תרנגולת

ת"ק:
תמיד - מותר לאוכלם עם חלב. (לא נחשב לבשר)

ר' יעקב:
ביצים מנותקות - מותר לאוכלם עם חלב
ביצים המעורות בגידין - אסור לאוכלם.

ברייתא נוספת קובעת:

האוכל שלל של ביצים - טהור
האוכל אשכול של ביצים - טמא

לישנא קמא:

'האוכל שלל של ביצים - טהור'.
יתכן שזו אף דעת ר' יעקב
ר' יעקב אסר לאכול רק מדרבנן (ומהתורה מותר)
ולגבי טומאה הוא לא החמיר - כדי לא להרבות טומאה.

לישנא בתרא:

'האוכל אשכול של ביצים - טמא'
יתכן שזו אף דעת ת"ק,
והכוונה היא לבשר האשכול עצמו הדבוק בשדרה (ולא לביצים התלויין בו).

ברייתא

זמני ההולדה של בעלי החיים:

תשמישו ביום (=תרנגולת):
נולד ביום.

תשמישו בלילה (=עטלף):
נולד בלילה.

תשמישו ביום ובלילה (=אדם ודומיו):
נולד ביום או בלילה.

כשהביצה לא מופרת - תרנגולת מולידה גם בלילה.

נפקא מינה:

מצא ביצה בבוקר יו"ט - מותרת באכילה (אפילו אם בדק יום לפני)

בתנאי שיש תרנגול זכר בסביבה (במרחק שמיעה ביום),
ואז הביצה מופרת (ולכן אינה יולדת בלילה).

ציטוט מהמשנה

שיעור ביעור חמץ:

ב"ש: שאור בכזית וחמץ בככותבת.

ב"ה: שאור וחמץ בכזית.

המקור של ב"ש:

"ולא יראה לך תמץ ולא יראה לך אכיל" - נכתב 'שאור' במפורש (למרות שיכל להלמד בק"ו מחמץ) כדי ללמד ששיעורו שונה משל חמץ.

תגובת ב"ה:

היה צורך לכתוב גם 'חמץ' וגם 'שאור' כי: 'חמץ' - אין חימוצו קשה.
'שאור' - אינו ראוי לאכילה.

"שפעת ימיט אורכ לא ימא קמתיכט כי כל אורכ
מתמא..." - מכאן שדין שאור כחמץ. (לפחות לעניין אכילה)

המח' היא רק על איסור בל יראה ובל ימצא,
כולם מודים שאיסור אכילה הוא בכזית אף לשאור.

ציטוט מהמשנה

חיה ועוף ביו"ט:

ב"ש: רשאי לשחוט לכתחילה, (ויחפור במעדר ויכסה את הדם)

ב"ה: לכתחילה - לא ישחוט אא"כ יש לו עפר מוכן
 בדיעבד - יחפור בדקר ויכסה.

לפי ב"ש - מה אומרים למי שבא לשחוט ואין לו עפר?
רבה: שחוט ואח"כ תחפור במעדר ותכסה.
רב יוסף: תחפור במעדר ואח"כ שחוט ותכסה.

ביאור מחלוקתם:

כולם מסכימים שצריך שיהיה עפר גם מלמעלה וגם מלמטה.

המחלוקת היא כשאינן עפר מלמטה לפני השחיטה -
 האם מותר לחפור ולהכין עפר:

רבה: אסור, שמא יתחרט ולא ישחט ויתברר שחפר לשוא ביו"ט.
רב יוסף: מותר, כדי שלא יימנע משמחת יו"ט.

בתנאי ש: א. הדקר נעוץ מבעוד יום,
 ב. העפר תיחוח.

אינו חייב על חפירת גומא כי
 אינו צריך גומא אלא לעפרה.

ביצה ח. (נקודתיים) עד ט. (משנה)

ביאורים

כוי: בעל חי טהור, שיש ספק האם הוא אחיה או בהמה. לספק ז' ה'ש משמעות רבה הן לעניין כיסוי הדם והן לעניין חלבו: כיסוי הדם: מצות הנחת עפר וכדומה, על דם חיה או עוף (שנשחטו) כדי לכסותו. מצות כיסוי אינה נוהגת בבהמה. חלב: איסור אכילת שומנים מסויימים של בהמה. חלב של בהמה אסור באכילה. האוכל חלב במזיד, חייב כרת. ואם התרו בו, חייב מלקות. אכלו בשוגג, חייב חטאת. איסור "חלב" אינו נוהג בחיה.

ברייתא (וכך גם אמר רב)

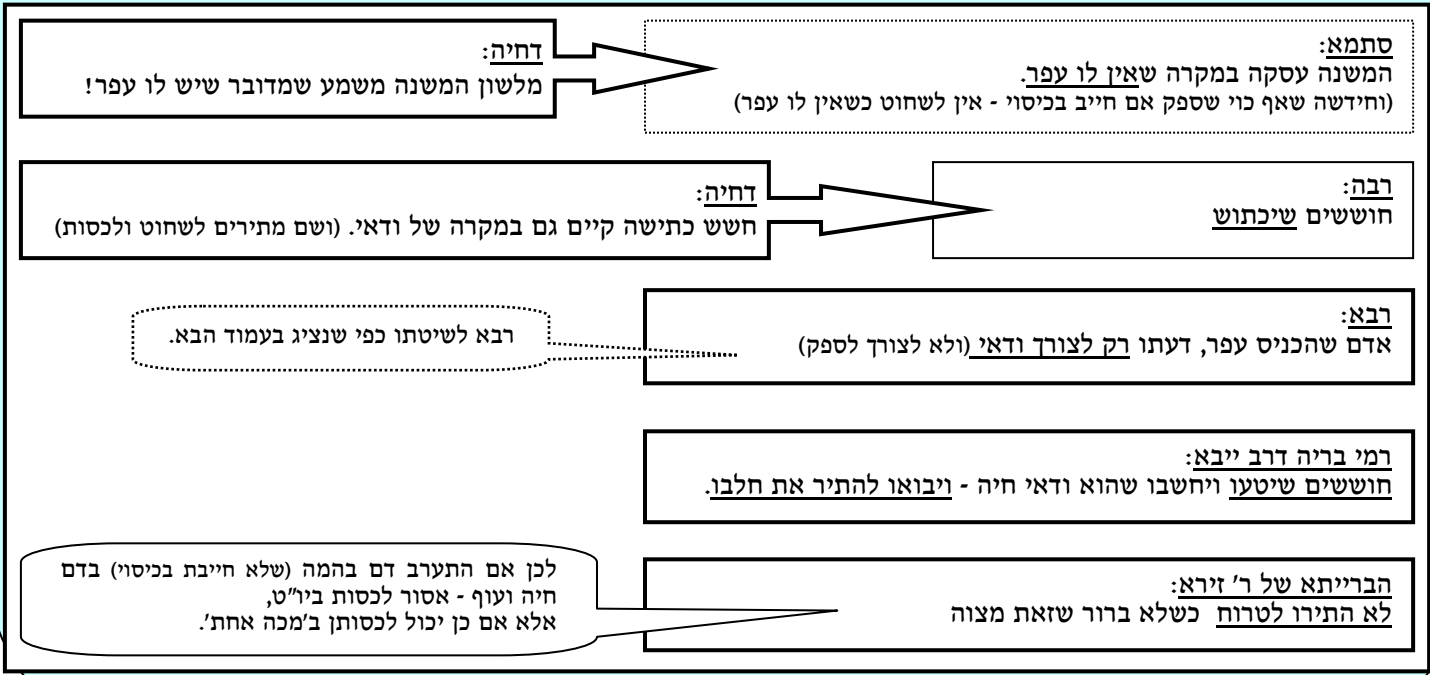
שימוש ב"ו"ט באפר (של תנור)
כשהוסק מערב יו"ט: מותר תמיד.
כשהוסק ב"ו"ט: מותר רק אם ראוי לצלות בו ביצה.
 שימוש ב"ו"ט בעפר:
כמות גדולה - מותר בשימוש לכל צרכיו.

ר' יהודה:
כמות קטנה - אם יחד לו פינה קטנה - מותר להשתמש לכל צרכיו

קושיה על ר' יהודה

במשנה בביכורים נקבע:
 אין לשחוט ולכסות דמו של כוי ב"ו"ט, שמא הוא בהמה ומטלטל עפר ללא צורך.
קשה, הרי ר' יהודה קבע שיש עפר שמותר בשימוש - מדוע שלא יכסו בו?

תירוצים

זה הכלל:
מי שייעד לודאי - אין דעתו לספק.

ייעד עפר לצורך אחד ורוצה להשתמש לצורך שני

ייעד לצורך כיסוי דם צפור (צורך ודאי)

רבא: אסור לכסות בו צואה (כיוון שהיא צורך ספק)

נהרבלאי: מותר לכסות בו צואה. (כיוון שהיא צורך ודאי)

אך הפוך (ייעד לכסות צואה):
מותר לכסות בו דם צפור.

ייעד לצורך כיסוי צואה (שלא ברור האם זה ודאי או ספק)

דעה 1: מותר לכסות בו כוי. (כיוון שגם הייעוד הראשוני (צואה) הוא צורך ספק)

דעה 2: אסור לכסות בו כוי. (כיוון שהייעוד הראשוני (צואה) הוא צורך ודאי)

שחט ציפור מערב יו"ט:

אסור לכסות את דמו ביו"ט. (כי היה לו לכסות בערב יו"ט)

לש עיסה מערב יו"ט:

רבה: מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט.

אבוה דשמואל: אסור להפריש ממנה חלה ביו"ט.

אפילו שמואל שסובר שבחול"ל ניתן להפריש חלה בגמר האכילה - מודה שאם קרא שם תרומה חל עליה אסורה בהפרשה ביו"ט.

ביצה ט. (משנה) עד י. (משנה)

ביאורים - בעמוד הבא

הברייתא

ר' שמעון בן אלעזר:
הולכת סולם: כולם מתירים (משום צורך יו"ט).
החזרת סולם: מח' (ב"ש וב"ה)

ר' יהודה:
בסולם של שובך: מח' (ב"ש וב"ה)
בסולם של עליה: כולם אוסרים.

ר' דוסא:
מותר להטות מחלון לחלון.
אחרים בשם ר' דוסא:
מותר אף לדדות מחלון לחלון.

לישנא קמא

בני ר' חייא סברו בטעות:
ר"י חלק על רשב"א, - ודברי רשב"א נאמרו בסולם של עליה.

ר' חייא תיקן אותם:
ר"י פירש את רשב"א, - ודברי רשב"א נאמרו בסולם של שובך בלבד.

לישנא בתרא

בני ר' חייא סברו בטעות:
ר' דוסא מוסב על ר' יהודה, - ולכן לדעתו מותר להטות סולם של עליה.

אך ר' חייא תיקן אותם:
ר' דוסא מוסב על רשב"א, - ולכן לדעתו מותר להטות רק סולם של שובך..

משנה

רשב"א (בברייתא להלן): המח' היא בהחזרת הסולם,
הולכת הסולם מותרת לפי כולם.

ר' יהודה (בברייתא להלן): המח' היא בסולם של עליה,
סולם של עליה אסור לפי כולם.

הולכת סולם משובך לשובך:

ב"ש: אסור. [והטיית סולם מחלון לחלון באותו השובך מותרת]
ב"ה: מותר.

ביאור המחלוקת לפי רב חנן בר אמי

לשון ב'

ברשות הרבים: כולם מודים שאסור.
[יחשדו בו שהולך להטיח את גגו]

ברשות היחיד: מחלוקת.

[נחלקו האם דבר שנאסר מפני מראית עין אסור אף בחדרי חדרים]

לשון א'

ברשות הרבים: מחלוקת.

[ב"ש חוששים שיחשדו בו שהולך להטיח את גגו וב"ה סוברים
שישובכו מוכיח עליו]

ברשות היחיד: כולם מודים שמותר.

[אין אדם רואהו]

קשה: רב, (שסבר שמה שנאסר מפני מראית עין אסור אף בחדרי
חדרים) אינו כב"ה!

תירוץ: שיטת רב שנויה במחלוקת תנאים,
רב חנן סובר כדעת התנאים החולקת,
לשיטת רב ב"ה מתירים אף ברה"ר (כי 'שובכו מוכיח עליו').

קשה: רב (שקבע שדבר שנאסר מפני מראית עין - אסור אף
בחדרי חדרים!) אינו כשום דעה

תירוץ: יש בכך מחלוקת תנאים.

ביאורים

מראית העין: מעשים שמצד עצמם אינם אסורים, ואסרום חכמים א. כדי שלא יבואו הרואים ללמוד ממעשיו ולהתיר על ידי כך דברים אסורים - מתוך טעות; ב. כדי שלא ייחשד אדם באיסור; ג. כדי שלא יתחלל שם שמים במעשהו שנראה כמעשה אסור. נחלקו התנאים אם "כל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים - אסור", ובשו"ע (שא,מה) פסק לאסור. התוס' (כתובות ס.) כתב שלא אסרו בחדרי חדרים אלא בדברים שיחשדוהו הרואים באיסור תורה, אבל בחשד על איסור דרבנן, לא החמירו לאסור כי אם בפרהסיא (והובא במשנ"ב).

במשנה הבאה ב"ש מקילים מב"ה:
1. שחיטת חיה ועוף ביו"ט.

במשניות הבאות שבפרקנו ב"ש מחמירים מב"ה:
2. הולכת סולם משובך לשובך ביו"ט.
3. נטילת גוזלות ביו"ט.
4. נטילת עלי ביו"ט לקצב עליו בשר.
5. נתינת עור לפני הדורסן וטלטול העור ביו"ט.
6. סילוק תריסים ביו"ט.

מהלך הגמרא:הגמרא הקשתה:

יש סתריה בין מקור מס' 1 למקורות מס' 2,3,4,5,6,

ר' יוחנן תירץ:

צריך להחליף את דברי ב"ש עם ב"ה במשנה שבמקור 1. (כך מסקנת התוס')

הגמרא דחתה את תירוץ ר' יוחנן כיוון שניתן להסביר ש:

ב"ש מקילים במקור מס' 1 כי יש דקר נעוץ, (ולכן לשיטתם אין איסור דרבנן) וב"ה מקילים במקור מס' 2,3,4,5,6, מסיבה מסויימת.

במקור 2 (הסולם והשובך) ב"ה מקילים: כי שובכו מוכיח עליו,

במקור 3 (נטילת גוזלים) ב"ה מקילים: כי מספיקה אמירה כדי להפקיע מוקצה,

במקור 4 (נטילת עלי) ב"ה מקילים: כי תורת כלי עליו

במקור 5 (נתינת העור) ב"ה מקילים: כי ניתן להשען עליו

במקור 6 (סילוק תריסים) ב"ה מקילים: כי אין בנין בכלים

ביצה י. (משנה) עד יא. (משנה)

ביאורים

ברירה: החכמים נחלקו האם ניתן לבצע פעולה הלכתית שפרטיה יתגלו למפרע בעתיד ("יש ברירה") או שכל הפרטים חייבים להיות ברורים ומוגדרים ברגע ביצוע הפעולה ("אין ברירה"). להלכה נפסק שבדיני תורה "אין ברירה" ובדיני דרבנן "יש ברירה".

רוב וקרוב, הולכין אחר הרוב: כשיש בידינו שתי דרכי ברירה, האחת: "רוב" - להניח שהדבר בא מן הרוב, והשנייה: "קרוב" - להניח שהדבר בא מן המקום הקרוב, וכל אחת משתי דרכי הבירור סותרת את חברתה ומוליכה לתוצאה אחרת, הכלל הוא (לדעת ר' חנינא): "הולכין אחר הרוב" - הרוב גובר, ועל פיו מכריעים את הספק.

משנה

רמת ההכנה הנדרשת מערב יו"ט כדי שיהיה מותר ביו"ט לקחת ולשחוט יונים?

ב"ש: נענוע בידיים

ב"ה: אמירה בפה ("זה וזה אני נוטל").

המח' - בזוג הגוזלים הראשון (שנוהגים להשאירו בשובך).

כולם מודים - בשאר הגוזלים שמספיקה אמירה בפה

מדוע לב"ה לא מספיק שיאמר "מכאן אני נוטל מחר" - (ונסמוך על ברירה)

סתמא דגמרא: כיוון שלדעתם אין ברירה

רבא: כיוון שהוא עלול לטלטל (ביו"ט) כמה יונים עד שיבחר את המועדף עליו.

משנה

ספקות שנוולדו ביונים שזימן מערב יו"ט:

זימן שחורים ומצא לבנים (ולהפך):
אסורים.

זימן שניים ומצא שלושה:
אסורים.
[מעורבת כאן לפחות יונה אחת שלא הוזמנה]

זימן שלושה ומצא שנים:
מותרים.
[אלו היונים שזימן, חוץ מיונה אחת שפרחה]

זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן:
אסורים. (שמא אלו יונים שהגיעו ממקום אחר)

ואם אין שם עוד יונים מותרים.

אין הוכחה מכאן שהולכים לפי רוב ולא לפי קרוב:
יתכן שמדובר כשיש משטח לפני הקן שחונים עליו הרבה יונים - ואז כולם נחשבים לקרובים.

המקרה: זימן שחורים בקן אחד ולבנים בקן שני, וביו"ט מצא לבנים בקן הראשון (של השחורים) ושחורים בקן השני (של הלבנים) **הסיבה לאיסור:** חוששים שמא יונים אלו הגיעו ממקום אחר.

כולם מודים לדין זה כי: דרך היונים לדדות וסביר שיונה אחת הלכה מאליה. (וזאת אפילו אם הגוזלות היו קשורים)

אך אם הניח 2 מטבעות ומצא מטבע אחת:
רבי: זו המטבע המקורית - חבירתה נלקחה
חכמים: זו לא המטבע המקורית - מישוהו בא ולקח את 2 המטבעות

האמוראים נחלקו האם מח' רבי וחכמים היא בארנק אחד או בשני ארנקים,

אין הוכחה מכאן שהולכים לפי רוב ולא לפי קרוב

אביי:

יתכן שיש משטח לפני הקן שחונים עליו הרבה יונים - ואז כולם נחשבים לקרובים.

רבא:

מדובר כשיזימן יונים מקן אחד מתוך שנים, וביו"ט לא מצא יונים בשום קן אלא רק לפני הקן שזימן. במקרה זה יש סבירות שהיונים הם מהקן שלא זימן.

מדובר בגוזלים שרק מדדו, ולכן לא באו ממקום אחר.

ואפילו אם יש קן אחר בתוך 50 אמה (מרחק שיונים מדדו) הנמצא בקרן זווית - אינם מדדים משם כי אינם רואים את הקן המקורי שלהם.

ביצה יא. (משנה) עד יב. (משנה)**דיני מוקצה**

מוקצה מחמת חסרון כיס: חפץ יקר שלא משתמשים בו שלא לצורך הייעודי שלו - חפץ זה הינו מוקצה ואסור להזיזו לשום צורך שהוא

כלי שמלאכתו לאיסור: חפץ שייעודו המקורי הוא לשימוש האסור בשבת אולם ניתן להשתמש בו גם לצרכים אחרים (המותרים בשבת) - חפץ מותר לטלטול כדי להשתמש בו שימוש מותר (לצורך גופו) או כדי לפנות מקום (לצורך מקומו) האיסור היחידי הוא להזיזו כדי לשמור עליו שלא ינזק. (לכן מותר להזיז עט שמונח על השולחן כדי לפנות את השולחן אך לא כדי להגן על העט שלא ירטב)

הסבר משנתנו

מכתשת - הגמרא במסכת שבת מציעה שני הסברים להבנת משנתנו. ההסבר הראשון (שבעקבותיו הלך רש"י) מניח שהמכתשת היא כלי שמלאכתו לאיסור (ב"ש סברו שאין לטלטלו בשום מצב וב"ה סברו שמותר לטלטלו לצורך שימוש מותר בגופו) ההסבר השני (שבעקבותיו הלך תוס') מניח שהמכתשת היא מוקצה מחמת חסרון כיס (ב"ש אסרו כל שימוש בו וב"ה התירו להשתמש בו מחמת שמחת יו"ט)

משנה

נטילת מכתשת - כדי לחתוך עליה בשר?

ב"ש: אסורה

ב"ה: מותרת (ברייתא: ולאחר שחתך בשר אסור לטלטלו)

נתינת עור בהמה - במקום שידרסו עליו

ב"ש: אסורה (ואם יש כזית בשר - מותר).

ב"ה: מותרת. (כדי שלא ימנע מלשחוט)

ובכלי שמייוחד לחתוך עליו בשר (ולפי אחת הלשונויות אפי' בכלי חדש):

מותר, (כיוון שכבר שחט את הבהמה - אין חשש שיתחרט ולא ישחוט)

וכשיש חשש לחרטה ב"ש אוסרים - לכן:

אין מוליכין טבח וסכין לבהמה (ולהיפך).
אין מוליכין תבלין ומדוך למקום המדוכה (להיפך)

ומותר למלוח ע"ג העור בשר לצלי, למרות שהמלח נופל על העור ומעבדו.

ובתנאי שהמליחה תהיה בכמות מועטה

ברייתא

חלבים של בהמה שנשחטה ביו"ט:

חכמים: אסור למלוח או להפך אותם. (אם יתירו - עלול לבוא למולחם)

ר' יהושע: מותר לשוטחן ברוח ע"ג יתידות. (כדי שלא ימנע מלשחוט)

כאן מוכח שעושה זאת כדי שלא יסריח (ולכן חששו שיבואו להתיר גם מליחה)

במשנה (נתינת עור שידרסוהו) יחשבו שעושה זאת לצורך יו"ט, כדי שיוכל לשכב. (ולכן לא חוששים שיבואו להתיר גם מליחה).

יש 2 מסורות כאיזו דעה פסק רב מתנה.

כיצד ניתן למלוח חתיכת בשר עודפת ביו"ט:

שמואל: למלוח יחד עם חתיכה שמתכנן לאכול.

רב אדא בר אהבה: ע"י הערמה (לאחר שמולח חתיכה אחת אומר שבעצם מעדיף לאכול חתיכה אחרת שטרם נמלחה)

העמדת המחלוקת

כשיש ציר מהצד: לכולם **אסור**. (כי דומה לבניין - רש"י)

כשיש ציר באמצע: **מחלוקת** ב"ש וב"ה (האם לגזור משום מקרה שבו הציר מהצד).

כשאין ציר: לכולם **מותר**.

משנה

דלתות תיבות וארונות
(שבתוכם אוכל):

ב"ש: אסור להסירם.

ב"ה: מותר אף להחזירם.

רשב"א (בברייתא): ב"ש מתירים להסיר, אך אוסרים להחזיר.

דברים שהתירו סופן (שאינו צורך יו"ט) משום תחילתן (שהוא צורך יו"ט), כדי שלא ימנע מלעשות את תחילתן:

1. שטיחת העור במקום שידרסוהו - כדי שלא ימנע מלשחוט.

הטעם אינו בגלל שראוי לשכב על עור זה (הראיה: אם שחט בערב יו"ט - אסור לשטוח)!
2. החזרת תריסי החנויות - כדי שלא ימנע מלהסירם.

הטעם אינו בגלל שאין איסור בנין וסתירה בכלים (הראיה: תיבות הבית שאינן משמשות לחנויות אסור לפרק)!
3. החזרת תחבושת בשבת במקדש - כדי שיסירה לפני עבודתו משום חציצה.

הטעם אינו בגלל שאין איסור שבות במקדש (הראיה: לכהן שאינו עובד אסור להחזיר)!
4. ר' יהודה התיר לחבר לגמור ולמכור אוכל שמכר לעולי רגלים ברגל (ולא טימא זאת) - כדי שלא ימנע מלמכור ברגל לעולי רגלים.

הטעם אינו בגלל שהתירו טומאת עם הארץ ברגל בכל מקרה (הראיה: אם לא התחיל למכור אסור)!

ביצה יב. (משנה) עד יב: (9 שורות מלמטה)

ביאורים

זרוע לחיים וקיבה: אחת מעשרים וארבע מתנות כהונה הניתנות לכהנים. השוחט בהמה טהורה, חייב לתת ממנה לכהן את הזרוע (שני הפרקים העליונים של הרגל הימנית הקדמית של הבהמה), הלחיים (שני הלחיים כולל הלשון) והקיבה. במתנות אלה אין קדושה, והכוהן רשאי לאוכלו בטומאה וכן רשאי למוכרו או לתתו לישראל. נחלקו הראשונים אם חייבים בהפרשתם גם בחו"ל, והמנהג הרווח שלא לתת המתנות לכהן (שר"ע).

שורש המחלוקת:

דחייה:
אם כך היו צריכים לחלוק בהוצאת אבן (שם אין צורך כלל)!

רבה:
האם יש איסור הוצאה ביו"ט.

ריב"א ור"י:
האם כיוון (מתוך) שהוצאה ביו"ט הותרה לצורך אוכל נפש, היא הותרה גם לצרכי יו"ט אחרים. (אבל כולם מודים שיש איסור להוציא)

משנה

הוצאת קטן/לולב/ס"ת לרה"ר ביו"ט:

ב"ש: אסור.
ב"ה: מותר.

לפי ב"ה דברים שאין בהם צורך יו"ט (כאבן): רש"י: אסור מדרבנן. תוס': אסור מהתורה.

אם המחלוקת היא - האם אומרים מתוך - הברייתות הבאות הינן כב"ש

הברייתא הקובעת ש"המבשל גיד הנשה ביו"ט לוקה משום הבערה ובישול היא כב"ש, שלא אומרים "מתוך".
[וב"ש לא אומרים מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה אף שלא לצורך]

הברייתא הקובעת ש"השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה" היא כב"ש, שלא אומרים "מתוך".
[ב"ש לא אומרים מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה אף שלא לצורך]

משנה

חלה ומתנות ביו"ט

ב"ש: אסור להוליך לכהן הוכחה: כמו שאסור להוליך תרומה.
ב"ה: מותר להוליך לכהן אין להוכיח מתרומה כי: אף אינו זכאי בהפרשתה ביו"ט.

מתנות = זרוע לחיים וקיבה.

רבא: המשנה מתייחסת רק לבהמה שנשחטה בערב יו"ט. (כי רק לגבי הפרשה נאמר שמדובר אף אם הופרשו ביו"ט)

במה נחלקו ב"ש וב"ה?

ר' יהודה: בהולכת חלה ומתנות מבהמה שנשחטה בערב יו"ט. [ולא משנה אם הופרשו בערב יו"ט או ביו"ט]

ר' יוסי: בהולכת תרומה. (ומתנות מותר לכולם)

אחרים: בהולכת חלה ומתנות. (ותרומה אסור לכולם)

שמואל: הלכה כר' יוסי.

ניתן להעמיד את המשנה כר' יהודה.

ניתן להעמיד את משנה כאחרים (בתנאי שהם סוברים שבהמה שנשחטה כולם מתירים)

אם אחרים סוברים שבהמה שנשחטה ביו"ט מותרת הנפ"מ בינם לר' יהודה היא לגבי משלוח מעורב של מתנות

ביצה יב: (9 שורות מלמטה) עד יד. (משנה)

ביאורים

חיוב הפרשת תרומות ומעשרות:
מהתורה פירות חייבים בתרומות ומעשרות רק **כשנגמרה מלאכתם** (עשיית כרי בחיטים, עשיית יין בענבים העומדים לכך וכיו"ב). עד אז מהתורה מותר לאכול את הפירות בכל דרך שהיא.
חכמים תיקנו לאסור אכילת קבע גם לפני גמר המלאכה, והתירו לאכול מהפירות רק **אכילת עראי**
מלילת מלילות - ניתן להוציא את הגרעינים מתוך השיבולת או ע"י **קילוף** (וכך עושים לרוב בשעורים) או בפעולה דו שלבית של **מלילה** (מיעוד) ואחר כך **ניפוח** (הפרחה באויר כך שהפסולת תרד וישארו הגרעינים) (כך עושים לרוב בחיטים)

ברייתא

הכניס שיבולים לביתו כדי לאוכלן מעט מעט במלילה:

רבי: חייב בתרומה.

רבי"י: פטור מתרומה.

קטניות (שהכניסן לביתו כדי לאוכלן מעט מעט במלילה):

לישנא א' (של אביי):

לכולם: חייב בהפרשת תרומה.
 (הרבה אנשים נוהגין כך ולכן זה נחשב לגמר מלאכתן)

לישנא ב' (של אביי):

לכולם: פטור מהפרשת תרומה.
 (אף אחד לא נוהגים כך ולכן לא נחשב לגמר מלאכתן)

רבא: מותר למלול מלילות ולפרך קטניות ביו"ט.

לפי כולם יש מצב שבו יפרישו תרומה ביו"ט

לרבי: כל המולל מלילות ביו"ט

ולרבי"י: המכניס מלילות כדי לעשות מהן

עיסה ושינה את דעתו.

המשנה (יב:) שקבעה שאין מצב של הפרשת תרומה ביו"ט לא התייחסה למקרים חריגים אלו.

רבא: משום קנס, בגלל ששינה את הסדר. (ר' רש"י)
ברייתא: כי דין תרומת מעשר כדין תרומה גדולה.

ובתנאי שלקח לפני המירוח,
 אם לקח אחרי המירוח - חייב בתרומה.

פסוק אחד אומר **'והראיתם מנא... מצר מן המצר'** (משמע שמפרישים רק תרומת מעשר)
 פסוק שני אומר **'מכל מצרותיכם תראו את תרומת ה'** (משמע שמפרישים גם תרומה גדולה)
 לקח לפני הדיגון מפריש רק תרומת מעשר, לקח אחרי הדיגון מפריש גם תרומה גדולה

לוי שלקח מעשר ראשון - לפני שהופרשה תרומה גדולה:

1. לפני שיפריש תרומת מעשר חייב להכשיר אותם לאכילה (=גורן).
2. עד שיפריש תרומת מעשר אסור באכילת עראי (כדין טבל).
3. פטור מלהפריש תרומה גדולה מהחלק שלקח.

הפרשת תרומת מעשר

הדעה המקובלת: נלקחת במדידה (כדין מעשר)

אבא אלעזר בן גימל: נלקחת באומד. (כדין תרומה גדולה)

משנה מעשרות

המקלף שעורים כדי לאוכלן:

כשמקלף אחת ואוכל - פטור ממעשר (נחשב אכילת עראי).

כשמקלף ונותן לתוך ידו - חייב במעשר (נחשב לאכילת קבע).

המולל מלילות של חטים:

כשנופח מעט ואוכל - פטור ממעשר (כי נחשב לאכילת עראי).

כשנופח ונותן לתוך חיקו - חייב במעשר (כי נחשב לאכילת קבע).

בשבת אין בכך בעיה של דין 'מפרק', כי לא נחשב
'למלאכת מחשבת', (ולכן בשבת מותר לקלף כמות גדולה)

וכך גם לגבי דין 'מפרק' בשבת.
(נופח מעט ואכל - אין בכך מפרק ומותר,
נופח ונותן לתוך חיקו - יש בכך משום מפרק ואסור)